

Leszek Zasztowt (Varšuva)

Profesorius Wiktoras Sukiennickis ir jo *opus magnum* bendrųjų mokslo pasiekimų kontekste.

East Central Europe during World War I: from foreign domination to national independence, edited by Maciej Siekierski, preface by Czesław Miłosz, 2 t. (New York 1984, distributed by Columbia University Press, ISBN 0-88033-012-0)

Wiktoras Sukiennickis (*Wiktor Sukiennicki*, 1901-1983) 1929-1939 metais skaitė teisės istorijos paskaitas Vilniaus Stepono Batoro universitete. Tuo metu formaliai jis buvo SBU docentas. 1930 metais įkūrus Rytų Europos mokslinių tyrimų institutą, jis vadovavo Teisės sekcijai bei dėstė prie instituto veikusioje privačios aukštosios mokyklos statusą turėjusioje Politikos mokslų mokykloje. Pasinaudojęs laikinu lenkų ir sovietų santykių atšilimu, 1934 metais išvyko į mokslo tiriamąją kelionę po TSRS. Šios kelionės bei tolimesnių tyrimų rezultatu tapo knyga *Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos santvarkos evoliucija oficialiose tarybų valdžios publikacijose* (1 d., Vilnius 1938, išl. Rytų Europos mokslinių tyrimų institutas). Sovietams užėmus Vilnių visas tiražas buvo konfiskuotas. Atrodytų, šis darbas ir jo tęsinys turėjęs tapti svarbiausiu Sukiennickio veikalu. Tačiau dėl arešto, tyrimo ir deportacijos į TSRS gilumą, vėliau dėl emigracijos Sukiennickis galėjo išskleisti sparnus tik Vakaruose. Jo kūryba, be bemaž dešimties knygų, apima daugybę smulkių tekstų: studijų, tyrimų, straipsnių, feljtonų, esė ir šaltinių publikacijų, daugiausia skirtų TSRS istorijai, bolševikų vadų, taip pat ir Lenino, portretams, įvairiausiems kitiems tarybinės politikos aspektams. Tik prieš pat gyvenimo saulėlydį profesorius pavyko užbaigti svarbiausią veikalą - Vidurio ir Rytų Europai I pasaulinio karo metais skirtą knygą su ypatingu motto: *nuo visuotinio dominavimo iki tautinės nepriklausomybės*. Ją 1983 metais, jau po autoriaus mirties, išleido Kalifornijos Hooverio instituto lenkiškų leidinių kuratorius ir būsimasis visos Europos kolekcijos vadovas dr. Maciejus Siekierskis (Maciej Siekierski). Knyga pasakoja apie mūsiškės Europos dalies, buvusių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemių ir visos Vidurio ir Rytų Europos, lemtį I pasaulinio karo metais.

Šis dviejų tomų veikalas yra – mano manymu – viena svarbiausių knygų apie I pasaulinį karą mūsiškėje žemyno dalyje. Nors vėliau buvo parašyta daug darbų, paremtų anksčiau neprieinamomis kolekcijomis ir šaltiniais, tačiau Sukiennickio knyga iki šiol yra vienintelė, taip plačiai paremta daugumos Vakarų archyvų ir bibliotekų medžiaga. Nors kartais atrodo šiek tiek senstelėjęs, jis vis dar daro įspūdį solidžiu pasakojimu, šaltinių interpretacijos įžvalgumu ir ypatingu nuostabą keliančiu Rytų ir Vidurio Europos reikalų išmanymu. Šiame tekste bus nurodyti svarbiausi autoriaus teiginiai ir novatoriškos interpretacijos, taip pat išskirtinis jo kaip į epochą bei jos liudijimus įsigilinusio tyrinėtojo patikimumas.